

гії, а ця книга присвячена створенню і дослідженню еквівалентної галузі — «кілології»²⁴.

Після ймовірності того, що якась терористична група або терористична держава застосує зброю масового знищення, наступною головною загрозою нашому існуванню є занепад нашої цивілізації через заохочення насильства в електронних засобах масової інформації. Здається, що ця книга може змінити ситуацію у відчайдушній всесвітній боротьбі проти вірусу насильства.

Нехай це буде так і нехай ти, читачу, знайдеш на цих сторінках те, що шукаєш.

ВСТУП

ВБИВСТВО Й НАУКА: НА НЕБЕЗПЕЧНОМУ ТЕРЕНІ

Це була пора року, коли люди різали худобу, ще тоді, коли люди робили це — Роллі та Юніс Гохстеттер, я думаю, були останніми такими на озері Вобегон. Вони тримали свиней і різали їх восени, коли ставало холодно й можна було довго зберігати м'ясо. Одного разу, коли я ще був малим, я пішов подивитися, як вони ріжуть свиней, разом з моїм двоюрідним братом та дядьком, який збирався допомагати Роллі.

Сьогодні, якщо ви хочете зарізати тварину на м'ясо, ви відправляєте її на забійний цех і платите хлопцям, аби вони це зробили. Коли ви вбиваєте свиней, це на якийсь час відбирає у вас апетит до свинини, тому що свині явно показують, що їм це не подобається. Вони не хочуть, аби їх хапали й тягнули туди, куди пішли інші свині й не повернулися.

Для дитини це було неабияке видовище. Побачити живу плоть і живі нутрощі іншої істоти. Я думав, що мені стане гидко, але ні — я був зачарований. Я підійшов так близько, як тільки міг.

Пам'ятаю, що ми з моїм двоюрідним братом трохи захопилися, спустилися до свинарника й почали кидати камінці у свиней, щоб подивитися, як вони стрибають, верещать і бігають. Аж раптом мені на плече лягла чиясь велика рука і хтось мене розвернув, — прямо переді мною було обличчя мого дядька. Він тоді сказав: «Якщо

я ще раз побачу, що ти так робиш, то буду бити тебе так, що ти встати не зможеш, чуєш?». Ми почули.

Свого часу я дізнався, що його гнів був зумовлений забоем, що це був ритуал і що це виконувалося як ритуал. Це робилося швидко, без ніякої фривольності. Жодного жарту, дуже мало розмов. Люди робили свою роботу — чоловіки й жінки, — точно знаючи, що треба і як. І завжди з повагою до тварин, які стануть нашою їжею. І те, що ми кидали каміння у свиней, порушувало цю церемонію і цей ритуал, через який вони проходили.

Роллі був останній, хто сам різав власних свиней. А потім з ним трапився прикрий випадок: ніж зісковзнув, і поранена тварина вирвалася і пробігла через подвір'я, перш ніж упасти. Після цього він ніколи вже не тримав свиней. Він не вважав себе гідним цього. Все це занепало. Діти, які згодом виростуть на озері Вобегон, ніколи не матимуть нагоди побачити таке.

Це був надзвичайний досвід, життя і смерть висіли на волосині.

Життя, у якому люди обходилися своїми силами, робили все самі, жили з землі, жили між землею і Богом. Воно втрачене не лише для цього світу, але й для пам'яті.

Гаррісон Кейлор, «Забій свиней»

Чому ми повинні вивчати вбивство? Так само легко можна запитати й «Навіщо вивчати секс?». Ці два питання мають багато спільного. Річард Геклер²⁵ зауважує, що «саме в міфологічному шлюбі Ареса й Афродіти народжується Гармонія». Мир не настане, доки ми не опануємо і секс, і війну, а щоб опанувати війну, ми повинні вивчати її щонайменше з ретельністю Кінсі або Мастерса і Джонсона²⁶. Кожне суспіль-

ство має сліпу пляму, область, у яку дуже важко зазирнути. Сьогодні така сліпа пляма — вбивство. Сто років тому це був секс.

Тисячоліттями людина знаходила притулок для себе і своєї родини в печерах, або хатинах, або однокімнатних халупах. Уся велика родина — дідусі, бабусі, батьки та діти — тулилися разом навколо тепла єдиного вогнища, під одним дахом. І тисячоліттями секс між чоловіком і дружиною, як правило, міг відбуватися тільки вночі, у темряві, у цій велелюдній центральній кімнаті.

Одного разу я брав інтерв'ю в жінки, яка виросла в американській циганській родині, спала у великому спільному наметі з тітками, дядьками, бабусями, дідусями, батьками, двоюрідними братами й сестрами навколо. У дитинстві секс був для неї чимось смішним, гамірним і трохи надокучливим — тим, чим дорослі займалися вночі.

У такому середовищі не було окремих спалень. Ще зовсім недавно в історії людства для пересічної людини не існувало такої розкоші, як спальня або навіть ліжко. Хоча за сьогоднішніми сексуальними стандартами така ситуація може здатися незручною, вона була не без переваг. І однією з них було те, що сексуальне насильство над дітьми не могло відбуватися без, як мінімум, відома й мовчазної згоди всієї родини. Іншою менш очевидною перевагою такого вікового устрою життя було те, що протягом усього життєвого циклу, від народження до смерті, секс завжди був перед очима, і ніхто не міг заперечити, що це життєво важливий, неодмінний і не надто таємний аспект буденного людського існування.

А потім, у період, відомий нам як «вікторіанська епоха», усе змінилося. Несподівано середньостатистична

сім'я середнього класу стала жити у багатокімнатному будинку. Діти виростили, ніколи не ставши свідками первісного акту. І раптом секс став прихованим, приватним, таємничим, страшним і брудним. Епоха сексуальних репресій у Західній цивілізації розпочалася.

У цьому репресованому суспільстві жінки були закриті від шиї до литок, і навіть ніжки меблів закривали спідницями, оскільки вигляд цих ніжок бентежив тонку чутливість тієї епохи. Але в той самий час, коли це суспільство придушувало секс, воно, схоже, стало ним одержиме. Тоді й розквітла порнографія — така, якою ми її знаємо. Процвітала дитяча проституція. І хвиля сексуального насильства над дітьми почала наростати з кожним новим поколінням.

Секс — це природна й невіддільна частина життя. Позбавлене сексу суспільство зникне через одне покоління. І нині наше суспільство розпочало повільний, болісний процес виходу з тієї патологічної дихотомії: сексуального придушення та сексуальної одержимості водночас. Утім, можливо, ми втікаємо від нехтування й табу однієї сфери, аби лише скотитися до несприйняття іншої, і це, ймовірно, ще небезпечніше.

Новітнє приховування вбивства і смерті точно повторює модель, встановлену попереднім приховуванням сексу.

Протягом усієї історії людина була оточена близькою і безпосередньою смертю і вбивством. Коли члени сім'ї помирали від хвороб, за давніх травм або старості, вони помирали вдома. Коли вони помирали десь поруч з домом, їхні тіла приносили до будинку — або печери, або хатини, або халупи — і готувалися до поховання цілою сім'єю.

«Місце у серці» — це фільм, у якому Саллі Філд грає роль жінки на маленькій бавовняній фермі на початку ХХ століття. Її чоловіка застрелили, і його тіло приносять до будинку. І, повторюючи ритуал, який протягом незліченних століть виконували мільйони дружин, вона з любов'ю омиває його оголене тіло, готуючи його до поховання, а з очей її течуть сльози.

У тому світі кожна родина сама вбивала й патрала домашніх тварин. Смерть була частиною життя. Безперечно, вбивство було необхідним для життя. Жорстокість рідко була складовою цього вбивства, якщо взагалі була. Людство розуміло своє місце в життєвому циклі й поважало місце в ньому істот, чия смерть була необхідна людині задля продовження власного існування. Американський індіанець просив прощення в духа оленя, якого убив, а американський фермер поважав гідність свиней, яких зарізав.

Як зазначає Гаррісон Кейлор у своїй оповіді «Забій свиней»²⁷, забій тварин був життєво важливим щоденним та сезонним ритуалом для більшості людей, і він побутував до цього останнього пів століття існування людства. Попри зростання міст, до початку ХХ століття більшість населення, навіть у найрозвиненіших індустріальних суспільствах, залишалася сільською. Господиня, яка хотіла приготувати курку на вечерю, виходила на вулицю і скручувала курці шию сама або доручала це зробити своїм дітям. Діти спостерігали за щоденними й сезонними вбивствами, і для них таке вбивство було серйозною, брудною і трохи нудною справою, яка була частиною життя.

У тому житті не було холодильників, не було боень, моргів, лікарень. І в такому віковому устрої жит-

тя, протягом усього життєвого циклу, від народження до смерті, смерть і вбивство завжди були поруч з вами як учасником або як знудженим глядачем, і ніхто не міг заперечити, що це життєво важливий, необхідний і звичний аспект повсякденного людського буття.

А потім, лише за останні кілька поколінь, усе почало змінюватися. Скотобійні та холодильні камери ізолювали нас від необхідності вбивати власних тварин заради їжі. Сучасна медицина почала лікувати хвороби, і ми все рідше стали помирати в молодості й у розквіті сил, а старечі будинки, лікарні та морги відгородили нас від смерті людей похилого віку. Діти виростали, так ніколи й не збагнувши насправді, звідки береться їхня їжа, і раптом західна цивілізація, схоже, вирішила, що вбивство, будь-яке вбивство, повинно стати ще більш прихованим, приватним, таємничим, страшним і брудним явищем.

Наслідки цього варіюються від банальних до химерних. Так само як вікторіанці надягали спідниці на меблі, щоб приховати ніжки, так тепер мишоловки оснащуються чохлами, аби приховати їхній убивчий механізм. А в лабораторії, де проводяться медичні дослідження на тваринах, вдираються активісти-зоозахисники і знищують результати життєво важливих досліджень. Ці активісти, користуючись медичними досягненнями свого суспільства — досягненнями, заснованими на багатомісячних дослідженнях на тваринах, — нападають на дослідників. І ось Кріс Дероуз²⁸, голова групи активістів «Останній шанс для тварин» з Лос-Анджелеса, каже: «Якби смерть одного щура вилікувала всі хвороби, для мене це зовсім не мало б значення. У схемі життя ми рівні».

Будь-яке вбивство ображає цю нову чутливість. Люди, які носять хутряні або шкіряні вироби, піддаються словесним і фізичним нападкам. У цьому новому світі людей засуджують як расистів (або «видистів»²⁹) і вбивць за те, що ті їдять м'ясо. От лідер зоозахисників Інґрід Ньюкірк³⁰ каже: «Щур — це свиня — це хлопчик», — і порівнює вбивство курей з нацистським Голокостом. «Шість мільйонів людей загинуло в концтаборах, — сказала вона в інтерв'ю газеті Washington Post, — але шість мільярдів курчат-бройлерів помруть цього року на бойнях».

Але в той самий час, коли наше суспільство репресує вбивство, процвітає нова одержимість зображенням насильницької й жорстокої смерті та розчленування людей. Суспільний апетит до насильства в кіно, особливо у фільмах з особливо відвертим насильством, як-от «Природжені вбивці», «Вбити Білла», «Пи́ла», «П'ятниця, 13», «Гелловін» і «Техаська різанина бензопилою»; культовий статус «героїв» на кшталт Джейсона і Фредді; популярність гуртів з назвами на кшталт Megadeth чи Guns N' Roses; стрімке зростання кількості вбивств і насильницьких злочинів — усе це симптоми химерної, патологічної дихотомії одночасного придушення і нав'язливої жаги насильства.

Секс і смерть — природні й невіддільні частини життя. Так само як суспільство без сексу зникне через покоління, так зникне й суспільство без убивств. Кожне велике місто в нашій країні повинно винищувати мільйони щурів і мишей щороку або стати непридатним для життя, — так само це щороку робиться в зернохосвищах і на елеваторах. Якщо цього не робити, то Сполучені Штати не те що світовою жит-